

»Mljekarski list«, koji je prilagođen potrebama proizvođača Zagrebačke mljekare, uz njenu suglasnost s odgovarajućim izmjenama, predlaže se proširiti i među proizvođače drugih mljekara.

10. Izmjena pravila

U duhu Osnovnog zakona o udruženjima građana (Sl. list SFRJ br. 16 od 6. IV 1965) mijenja se u čl. 1. i čl. 3. Pravila naziv, koji sada glasi: Udruženje mljekarskih radnika Socijalističke Republike Hrvatske, umjesto Udruženje mljekarskih radnika Narodne Republike Hrvatske.

Dipl. inž. Matej Markeš, Zagreb
Prehrambeno-tehnološki institut

MLJEKARE SRH U GODINI 1964.

(Iz izvještaja na godišnjoj skupštini
Udruženja mljekarskih radnika SRH)

1. Otkup mlijeka i mlječnih proizvoda

Prema podacima Udruženja mljekarskih radnika mljekare SRH otkupile su u godini 1964.:

mlijeka	143.460	tisuća litara
od toga:		
od individualnih proizvođača	74.897	„ „
od društvenog sektora	68.563	„ „
od toga:		
od vlastitog kombinata	39.302	„ „
od drugih društvenih proizvođača	29.261	„ „
vrhnja	112.2	„ „
sireva	438.6	„ kg
maslaca	36.7	„ „

Komparativni pregled kretanja organiziranog otkupa mlijeka u SRH tokom minulih 5 godina uočljiv je iz ovog pregleda:

Godina	Otkupljeno mlijeka mil. l			I n d e k s				
	ukupno	od priv. sektora	od dru- štvenog sektora	ukupno	priv.	društ.	priv.	društ.
1960.	100.6	61.6	39.0	100	100	100	61	39
1961.	107.1	60.5	46.6	106	98	119	56	44
1962.	107.6	55.8	51.8	107	91	133	52	48
1963.	137.5	71.6	65.9	137	116	169	52	48
1964.	143.5	74.9	68.6	143	121	176	52	48

Prednji pregled pokazuje stalno povećanje organiziranog prometa mlijeka. Ukupan porast u razdoblju 1960-64. iznosi 43%. Dok je otkup od privatnih proizvođača porastao za svega 21%, on je od društvenih proizvođača porastao za 76%. Učešće društvenog sektora u ukupnom organiziranom prometu mlijeka je sve veće, ali su za posljednje 3 godine odnosi neizmijenjeni.

U godini 1964. mljekare su otkupile 6 milijuna litara, tj. 4.4% više nego u 1963. U tom je povećanju privatni sektor učestvovao s 3,3 milijuna litara (55%), a društveni s 2,7 milijuna litara (45%).

2. Akcije mljekara za unapređenje i osiguranje sirovinске baze

U mnogim se zemljama primijenjuju mjere, koje imaju opći karakter (i djelovanje na kraći ili dulji rok) sa svrhom, da se nacionalna proizvodnja mlijeka uskladi s odnosima na unutrašnjem i vanjskom tržištu.

Kod nas se — osim reguliranja cijena za mlijeko društvenih proizvođača — nisu donosile druge općejugoslavenske mjere za reguliranje proizvodnje i potrošnje mlijeka na domaćem tržištu.

Neorganizirane akcije pojedinačnih mljekara, usmjerene na povećanje proizvodnje i otkupa mlijeka, imale su vrlo ograničeni domet. One su obuhvaćale:

— preuzimanje svih ponuđenih količina ispravnog mlijeka tokom čitave godine;

— redovitu isplatu preuzetog mlijeka po najvišim cijenama koje je privredna organizacija mogla formirati s obzirom na prodajne cijene i svoje troškove;

— isplata mlijeka društvenim proizvođačima po cijenama višim od minimalnih propisanih (»Zdenka«, Varaždin, Pula);

— plaćanje premija onim individualnim proizvođačima koji redovito isporučuju veće količine mlijeka (»Zdenka«);

— kupnja krava i junica i davanje na držanje naprednijim stočarima, s otplatom u mlijeku kroz 2—3 godine (Zagrebačka mljekara);

— kooperacija s individualnim proizvođačima;

— osiguranje koncentrirane stočne krme za zimsku dopunsku ishranu muzara (gotovo sve mljekare);

— plaćanje dvojnih cijena: ljetnih i zimskih, time da ove imaju stimulativni karakter za povećanje proizvodnje mlijeka zimi (sve mljekare izuzev Osijek i Belje);

— ugovaranje isporuke mlijeka preko pogona za kooperaciju PIK-ova i zadruga.

Efekti poduzetih mjera ne mogu se izraziti pouzdanim broječanim pokazateljima, ali se iz postepenog porasta organiziranog prometa mlijeka — kraj opadanja ukupne proizvodnje — može stvoriti zaključak o njihovoj efikasnosti.

3. Kretanje otkupnih cijena mlijeka

Mljekare, koje su primale znatnije količine mlijeka od društvenih proizvođača, uglavnom su se pridržavale propisanih otkupnih cijena. One su bile do 17. VII 1964. 14 dinara za 1% masti i litru mlijeka, a otada 15.50 d, odnosno 50.40 i 55.80 d za 1 litru mlijeka s 3.6% masti. Mljekare »Zdenka«, Varaždin, Rijeka, Zadar i Pula plaćale su društvenim proizvođačima tokom 1964. i više cijene od minimalnih propisanih. Povrh ovih otkupnih cijena — koje su plaćale mljekare — društveni su proizvođači, koji su udovoljavali određenim obavezama, ostvarivali i premije u visini od 15 d po litri mlijeka.

4. Proizvodnja mliječnih proizvoda

U god. 1964. anketirane mljekare u SR Hrvatskoj rashodovale su otkupljeno mlijeko (143.46 mil. l) kako slijedi:

za konzum u tekućem stanju 64.200 tis. l (45%)
 za prerađu u mlječne proizvode 79.260 tis. l (55%)
 Za potrošnju u svježem stanju isporučeno je 664 tis. litara (1%) manje,
 dok je u mlječne proizvode prerađeno 6.7 mil. l (10%) više, nego u god. 1963.

Mljekare su proizvele:	1964 : 1963	
jogurta i kiselog mlijeka	2.990.4 tis. litara	+ 38%
mlječnog praška	2.067.2 tis. litara	+ 11%
konzumnog vrhnja	727.9 tis. litara	+ 2%
maslaca	1.046.6 tona	— 7%
kazeina	56.7 tona	— 40%
sladoleda	969.5 tona	+ 49%
sireva ukupno	5.835.3 tone	+ 4%
od toga:		
polutvrdih i tvrdih	3.543.3 tone	+ 4%
svježih i mekih	637.4 tone	+ 23%
topljenih	1.654.6 tona	— 2%

Kretanje proizvodnje mlječnih proizvoda u god. 1964. nastavak su trenda iz ranijih godina, koji je karakteriziran laganim porastom proizvodnje konzumnog vrhnja, sireva i mlječnog praška, brzim porastom proizvodnje sladoleda, stagnacijom proizvodnje maslaca i opadanjem proizvodnje kazeina.

Obim i asortiman proizvodnje osnovnih proizvoda uslovljeni su uglavnom istim kapacitetima i kadrovima, uz povećano korištenje opreme.

Jedan od osnovnih proizvoda, koji praktično nedostaje u asortimanu naših mljekara, je zgusnuto mlijeko (nezaslađeno i zaslađeno). Razlog je pomanjkanje industrijskih kapaciteta za ovu proizvodnju.

Asortiman sireva širi se vrlo sporo. To naročito vrijedi za meke sireve i sireve s pljesnima. I asortiman fermentiranih polutekućih mlječnih proizvoda je vrlo skroman.

Sirutka se još uvijek ne iskorištava na industrijski način, nego je dobar dio propada.

Splitska mljekara je u god. 1964. dala lokalnom tržištu nešto veću količinu steriliziranog mlijeka (119.3 tis. l) i stavila u promet svoj novi proizvod — industrijski sladoled.

5. Plasman i cijene mlječnih proizvoda

Izuzev manju količinu sira, svi mlječni proizvodi, koje su mljekare proizvele u god. 1964., plasirani su na domaćem tržištu.

Izvoz sireva na zapadno tržište iznosio je oko 500 t (Zagrebačka mljekara i Belje), odnosno oko 15% od ukupne proizvodnje tvrdih sireva u SRH.

Prodajne cijene konzumnog mlijeka povećane su u raznim gradovima vrlo različito, a u granicama od 2 (Varaždin) do 13 dinara (Zagreb).

Prodajne cijene maslaca kretale su se na početku godine između 850 do 1250 d — prosječno oko 1000 d —, dok su potkraj godine bile 950 do 1400 d — prosječno oko 1150 d. Cijene sirevima potkraj godine kretale su se kako slijedi: ementalac 710—820, trapist 640—750, topljeni — u kut. za 1 kg 810—900. Prodajna cijena punomasnog mlječnog praška bila je 650—680 d za 1 kg.

Kod svih mljekara povećane su tokom 1964. i cijene ostalih mlječnih proizvoda za 5—15%, uglavnom kao odraz povećanja otkupnih cijena mlijeka.

6. Kapaciteti i investicije

U odnosu na 1963. kapaciteti mljekara su ostali nepromijenjeni, ali je njihovo korištenje poboljšano. Godišnji kapacitet (183.8 mil. l) korišten je u god. 1964. prosječno sa 78% (u god. 1963. sa 74%). Kao ni ranijih godina sve mljekare ne koriste podjednako instalirane kapacitete — uglavnom zbog nejednake opskrbljenosti sirovinama. Dok su Belje, Osijek, Županja, Zagreb i Rijeka koristili raspoložive kapacitete prosječno sa 82—98%, ima još uvijek i takvih mljekara, čiji su kapaciteti samo polovično, ili manje, iskorišteni. Kod nekih je mljekara stanje postalo gotovo kritično, pa su nužne rekonstrukcije za povećanje kapaciteta, jer se u protivnom raspoložive količine mlijeka ne bi mogle prihvatiti i preraditi.

Prema nepotpunim podacima mljekare su tokom god. 1964. investirale — dijelom iz vlastitih sredstava, a dijelom iz kredita — 517.2 mil. dinara. Od toga su iznosa mljekare Varaždin, Split i Zadar ulagale manja sredstva za dopunsku opremu i vozila, a Zagreb, Osijek i Županja vrše rekonstrukcije za povećanje kapaciteta. Obje tvornice mlječnog praška povećavaju kapacitete za proizvodnju svojeg osnovnog proizvoda, a Zagrebačka mljekara je rekonstruirala tvornicu sladoleda. Belje, »Zdenka« i »Slavija« u Starom Petrovom Selu vršile su uglavnom rekonstrukcije sirama, uz manja ulaganja u ostala odjeljenja.

Da bi se započete investicije dovršile bit će potrebno tokom god. 1965. uložiti još oko 500 mil. d, a god. 1966. gotovo 4 puta više.

7. Brojno stanje i kvalifikaciona struktura radne snage

Iz slijedećeg pregleda uočljivo je brojno stanje i kvalifikaciona struktura zaposlene radne snage u mljekarama SRH u god. 1964.

ukupno zaposlenih	2.320
od toga:	
radnika	1.917
visokokvalificiranih	136
kvalificiranih	576
priučeni	716
nekvalificiranih	489
službenika	403
s visokom i višom s. s.	79
sa srednjom s. s.	198
s nižom s. s.	93
pomoćnih	33

U odnosu na prethodnu godinu ukupan broj zaposlenih je povećan za 12%. Pritom je broj radnika povećan za 13%, a službenika za 10%.

Posebnu pažnju zaslužuju napori kolektiva za poboljšanje kvalifikacione strukture radne snage. Usporedni podaci pokazuju da je u god. 1964. — u odnosu na 1963. — broj visokokvalificiranih radnika povećan za 23%, kvalificiranih za 16%, a polukvalificiranih (priučeni) i nekvalificiranih za svega 5%. Broj službenika s visokom i višom stručnom spremom povećan je za 27%, sa srednjom stručnom spremom za 94%, dok je broj službenika s nižom stručnom spremom i pomoćnih smanjen za 37%.

Izobrazba stručnih mljekarskih kadrova obavljala se je najvećim dijelom na tečajevima u okviru samih poduzeća. Ovi tečajevi ni po nastavnim programima, ni po nastavnim kadrovima nisu bili na istom nivou. Osnovni nedostatak je pritom neujednačeni nivo stečenog znanja, dok je prednost omasovljenje priliva stručnijih kadrova, koji se uglavnom regrutiraju iz vlastitog poduzeća među

radnicima s nižim kvalifikacijama. Takovi stručni radnici bolje poznaju unutrašnju radnu, organizacionu i društvenu problematiku svog poduzeća, pa je mogu i uspješnije rješavati nego oni koji dolaze iz škola ili drugih radnih organizacija.

Otklanjanjem uočenih slabosti (usklađivanjem nastavnih programa, izmjenom nastavnog osoblja među pojedinim radnim organizacijama, praktičan rad u svojem i drugim pogonima, provjera stečenog znanja preko malog broja ispitnih komisija i dr.) kao i dopunskim seminarima na fakultetima (poljoprivrednim, tehnološkim) i visokim školama moglo bi se brzo nadoknaditi višegodišnji zastoju u prilivu stručne radne snage i izjednačiti stečeni nivo znanja.

8. Neki pokazatelji poslovnog uspjeha, uslova privređivanja i raspodjele

Na osnovu podataka, prikupljenih anketom, obračunati su jedinstveni pokazatelji poslovnog uspjeha, uslova privređivanja i raspodjele — komparativno za 1963. i 1964. — za 8 mljekara SRH, koje su u god. 1964. obavile promet od 122.2 mil. l, odnosno 85% od ukupnog.

a) Jedinствени pokazatelji poslovnog uspjeha

Netto produkt anketiranih privrednih organizacija u god. 1964. iznosio je ukupno 2.529,434.000 dinara, odnosno za 44% više nego u prethodnoj godini (1.754,234.000).

Netto produkt po radniku porastao je od 987 u god. 1963. na 1.260 tisuća dinara u god. 1964. Zbog različitog asortimana proizvodnje, stepena finalizacije, cijena, broja radnika, koncentracije proizvodnje i drugog, netto produkt po radniku kretao se tokom god. 1964. u granicama od 919 do 2.355,000 dinara. U odnosu na god. 1963. on je porastao kod svih poduzeća, iako ne ravnomjerno.

Netto produkt prema angažiranim poslovnim sredstvima je u toku god. 1964. bio 48%, a u god. 1963. 40%, što znači, da su angažirana poslovna — osnovna i obrtna sredstva bila bolje korištena nego u prethodnoj godini.

Ukupan prihod prema utrošenim sredstvima je nešto veći (za 5,8%) u god. 1964. nego u god. 1963. I ovdje su osjetljiva odstupanja između pojedinih poduzeća. U republičkom prosjeku ovaj pokazatelj iznosi 1,28 dok između pojedinih poduzeća varira u granicama od 1,07 do 1,59.

b) Jedinствени pokazatelji uslova privređivanja

Angažirana poslovna sredstva po radniku povećana su u god. 1964. u odnosu na god. 1963. za 67.000 dinara, odnosno za 2,5% i iznose 2,504.000 dinara. Najveća angažirana poslovna sredstva po radniku su 12.706.000 dinara, a najmanja svega 1.991.000 dinara po radniku.

Vrijednost oruđa za rad po radniku iznosi u god. 1964. prosječno 1,825.000 dinara i povećana je u odnosu na prošlu godinu za 91.000 dinara, odnosno za 5%. Prosječna niska opremljenost kod gotovo svih mljekara iziskuje povećani broj radnika.

Stopa sposobnosti oruđa za rad iznosi 67%, što znači da je prosječno trećina vrijednosti otpisana. Ista je kao i u prethodnoj godini.

Odnos između oruđa za rad i ukupnih osnovnih sredstava je 64% i nešto je poboljšan prema god. 1963. (62%). Gotovo sva poduzeća su tokom god. 1964. poboljšavala odnos između oruđa za rad i ostalih osnovnih sredstava, što znači da su ulaganja bila vršena uglavnom u opremu, odnosno oruđa za rad.

Odnos između poreza na promet i netto produkta kod mljekara god. 1964. iznosi 3,3% i povoljniji je nego prethodne godine (3,8%). Najpovoljniji je bio 0,4%, a najveće je opterećenje bilo 4,9%.

Učešće čistog prihoda u neto produktu iznosilo je god. 1964. 80% (1963 = 76%), u granicama od 50—90%.

c) Jedinstveni pokazatelji raspodjele

Učešće osobne i zajedničke potrošnje u čistom prihodu za čitavu grupaciju iznosi 82%, i nešto je veće nego prethodne godine (80%).

Učešće bruto osobnih dohodaka u čistom prihodu iznosi za sve mljekare prosječno 80% i kreće se kod pojedinih poduzeća gotovo paralelno s učešćem osobne i zajedničke potrošnje.

Neto dohoci iz čistog prihoda po radniku iznosili su za čitavu grupaciju u god. 1964. prosječno 465.000 dinara i osjetljivo su viši za 124.000 dinara odnosno za 36% od onih u god. 1963.

Iplaćeni neto osobni dohoci po radniku su bili prosječno 467.000 dinara u god. 1964., a u granicama od 405 do 526.000 dinara.

Fondovi prema poslovnim sredstvima iznose u god. 1964. 13,1% i porasli su u odnosu na prethodnu godinu (8,8%). Dok neke mljekare nisu mogle izdvojiti nikakova ili vrlo mala sredstva u fondove, kod drugih je to bilo moguće.

Fondovi po radniku iznose prosječno 215,7 tisuća dinara i povećani su prema god. 1963. (139,4) i kreću se do 610 tisuća po radniku.

Utrošena sredstva zajedničke potrošnje po radniku iznose u god. 1964. svega 14,6 tisuća dinara i niža su od prosjeka prethodne godine (12,6). Neke mljekare nisu utrošile ništa iz fonda zajedničke potrošnje, a ostale mljekare 10,6 do 35 tisuća dinara po radniku.

Dr Albert Meyer, Ludwigshafen
Kemijska tvornica Joh. A. Benckiser

STARI I NOVI PUTOVI PROIZVODNJE TOPLJENIH SIREVA*

(Nastavak)

Pakovanje

a) unutarnje pakovanje, folije

Prije spomenuto pakovanje obroka 6/6 kao segmenata održalo se do današnjeg dana, premda je tokom vremena došlo do izmjene veličine i težine. Ubrzo su se javili obroci 8/8 (npr. u Francuskoj), i obroci 12/12 (npr. u Švicarskoj), pri čemu je težina kutije varirala između 150 i 225 g.

U Njemačkoj, kasnije su se pojavili obroci 8/8 od 62,5 g, tako da su velike okrugle kutije vagale tačno 500 g. U nordijskim zemljama mnogo je omiljeno pakovanje topljenog sira za mazanje u obliku polumjeseca.

Umjesto folije od kalaja, koje su u prvo vrijeme bile u upotrebi, pojavile su se lakirane aluminijske folije, koje su se održavale do danas i usprkos mnogim pokušajima da se potisnu folijama od plastične mase.

Jedino na polju proizvodnje blok topljenog sira u nekim krajevima, npr. u Holandiji, umjesto aluminijskih folija upotrebljavaju s dobrim uspjehom celofan presvučen voskom — tzv. »Wax-Paper«. Za komade sira upotrebljavaju također celofan kao i pliofilm.

Lakirani aluminium našao je primjenu i za izradu »Alu-cup«-a, naboranih čaša, koje su vrlo omiljene. Tube za topljenje sireva izrađene su ili od lakiranog

* Predavanje sa Seminara za proizvodnju topljenih sireva, održanog od 21—24. X 1963. u Institutu za mlekarstvo, Novi Beograd.